

ÁGOSTON ANDRÁS Dunakeszi leventék és 1944/1945-ös kálváriájuk

A magyar fiatalság katonai előképzését megvalósító levente mozgalom a két világháború közti időszak talán legemblematikusabb, de mindenképpen legnagyobb létszámú ifjúsági szervezetének számított, amivel a Horthy-korszakban felnövő fiatalok szinte kivétel nélkül kapcsolatba kerültek.

Noha a katonai előképzés gondolatának dualizmus kori előzményei is voltak,¹ valójában a levente testnevelési mozgalom megszervezése válaszreakció volt a trianoni békeszerződés katonai korlátozásaira, melyek 35.000 főben maximalizálták a magyar hadsereg létszámát, és megtiltották az általános hadkötelezettséget. Mivel a magyar vezetés kezdettől számolt egy fegyveres revízió lehetőségével, rendkívül fontos volt a honvédség „szinten tartása”, és a hadsereg számára megfelelően kiképzett utánpótlás biztosítása, egy majdani mozgósítás esetére. Elsősorban tehát a honvédség – kezdetben rejtett – támogatására, és a korlátozások kijátszására fogadta el a nemzetgyűlés 1921-ben a leventemozgalom (is) létrehozó, „Lex Karafiáth”-nak nevezett testnevelési törvényt (1921. évi LIII. tc.).² A leventeintézmény kettős irányítás alatt működött. A felszínen a Vallás- és Közoktatási Minisztérium alá rendelt Országos Testnevelési Tanács irányította, míg a bujtatott, katonai szervezetet a tanács tábornoki rangú társelnöke vezette. A szakbizottság jársonként egy testnevelési felügyelő elnevezéssel álcázott hivatásos tiszt közvetítésével végezte munkáját.³

A testnevelési törvény értelmében a 12 és 21 év közti fiúknak heti két órában kötelezően részt kellett venni a lakóhelyükön lévő leventeegyesület foglalkozásain. A részvételt lakóhelyi nyilvántartások alapján ellenőrizték, az igazolatlan hiányzásért a szülőket pénzbírsággal sújthatták. Felmentést kaptak a leventeszolgálat alól azok, akik közép- vagy felsőfokú iskolába jártak, és ott rendszeres testnevelésben részesültek. A megyei, járási és községi szinten megszervezett leventeegyesületek sportfoglalkozásokkal igyekeztek fizikailag felkészíteni a leventeköteles ifjakat a katonai szolgálatra, de a testgyakorlás mellett komoly hangsúlyt helyeztek a valláserkölcsös és a nacionalista nevelésre is, kiemelve – a korszaknak megfelelően – a mielőbbi területi revízió szükségességét. A képzést a leventék korához, szellemi adottságaihoz, fizikai erőnlétéhez szabták, és ezek alapján három korcsoportot hoztak létre. A 12-14 év közötti leventeapródok esetében a sportra és a nemzeti szellemű nevelésre fókuszáltak;⁴ a 15 és 17 év közötti ifjúleventék alakiképzést is kaptak és alapfokú katonai ismeretekkel is megismerkedtek; a 18 és 21 év

közti leventeegények már harcászoktak és menetgyakorlatokat is teljesítettek. Az egyes korcsoportok végén a leventéknek a cserkészek mintájára próbákat kellett letenniük pl. testnevelésből, egészségápolásból, leventeszolgálati szabályzatok gyakorlati ismeretéből, valamint a céllövészet, térképismeretek, honpolgári-, honvédelmi- és katonai alapismeretek biztos tudásából.

1938-tól kezdve a levente mozgalom jelentősen átalakult. Miután a kisantant államok a bledi egyezmény aláírásával elismerték Magyarország fegyverkezési egyenjogúságát, a leventeegyesületek nyíltan, és egyre nagyobb mértékben a katonai vezetés irányítása alá kerültek. Az 1939-ben elfogadott új honvédelmi törvény (1939. évi II. tc.) már minden fiú számára kötelezővé tette a leventeszolgálatot, évi 10 hónapon át heti 4 órára emelte a képzést, és lehetővé tette önkéntes alapon leánylevente egyesületek szervezését.⁵ A mai Dunakeszi területén négy levente egyesület működött, az Alag Községi, a Lovaregyleti, a Dunakeszi Községi és a Dunakeszi Magyarság Levente Egyesület.⁶ Írásomban ez utóbbit igyekszem bemutatni.

1926 októberében nyolcvan fővel alakult meg a Magyarság Levente Egyesület, ami szorosan kötődött a Dunakeszi Műhelytelepen – későbbi nevén Gyártelepen – 1926. május 31-én megnyitott MÁV (járműjavító) főműhelyhez, illetve az üzem „szatelit-szervezeteihez”: a Magyarság Sportegyesülethez, a Magyarság Dal- és Önképző Egyesülethez és a Magyarság Cserkészcsapathoz. A testnevelési törvény végrehajtási utasítása kötelezte a hazai vállalatokat és gyárakat saját levente egyesületük megalakítására. Az üzemek nagyobb része vonakodott e törvényi kötelezettségének eleget tenni, és igyekezett kibúvót keresni. Gyakran egyszerűen kirúgták a fiatal alkalmazottakat, hogy kellő számú levente hiányában halogathassák az egyesület megalapítását. Visszatérő probléma volt, hogy sok helyen nem fizették ki a kötelező leventeoktatáson résztvevő munkások bérét a foglalkozás idejére, és előfordult, hogy elbocsátották, illetve kirúgással fenyegették azokat az alkalmazottakat, akik részt akartak venni a leventeképzésen.⁷ A MÁV-nál ilyen visszaélések nem voltak. A vasúti műhelyekben és főműhelyekben rendszerben megalakultak a levente egyesületek, melyek elnöki tisztét hivatalból mindig a helyi műhely igazgatója – Dunakeszin Lányi Ferenc főműhelyfőnök, MÁV műszaki tanácsos – vállalta.⁸ A vasutas leventeegyesületek gyors létrehozását nagyban elősegítette, hogy megvoltak a sportolás feltételei. Az Államvasutak vezetősége már évtizedek óta ösztönözte munkásait a testedzésre és a művelődésre, az összes műhelyében működött sportegyesület, önképző egyesület. Az újonnan létrehozott dunakeszi főműhelyben azonban mindent a nulláról kellett kezdeni, ugyanakkor megkönnyítette a dolgot, hogy az 1926-ban Dunakeszi Műhelytelepre költözött fiatal munkások már korábban is leventék voltak, elsősorban a budapesti Északi Főműhely Törekvés Levente Egyesületében.

A MÁV, mint a leventeegyesület fenntartója Krusoczky (később Körmendy) Lajos tanárt, MÁV intézőt, a műhelytelepi

1 Pl. a Vallás- és Közoktatási Minisztériumon belül 1913-ban létrehozott Országos Testnevelési Tanács minden ezer főnél nagyobb településen tervezte az ifjúsági honvéd egyesületek szervezését. Gergely Ferenc – Kiss György: *Horthy leventéi. A leventeintézmény története*. Budapest, 1976. 11-20. (A továbbiakban Gergely – Kiss 1976.)

2 Gyáni Gábor: *Hétköznapi élet Horthy Miklós korában*. Budapest, 2006. 100-101. ; Gergely – Kiss 1976. 35-40.

3 Gergely – Kiss 1976. 35-40.

4 Az Országos Testnevelési Tanács a 12-14 éveseknél a következő kötelező témákat írta elő: istenfélelem, szeretet, bajtársiasság, hazaszeretet, tisztelet, kegyelet, köszönési módok, zászlók jelentősége, szobrokkal kapcsolatos magatartás, Himnusz, Hiszekegy, hűség, hála, becsület, becsületérvés, a közös becsület és az összetartozás tudata, kötelességtudás, felelősségérzés, következetesség, állhatatosság, bátorság, vitészség, szorgalom, pontosság, rendszeret, fegyelem, takarékoság, a Levente-tízparancsolat. A 15-18 évesek tematikája: hazaszeretet, illedelmes viselkedés, udvariaság, szerénység, önérték, önzetlenség, tekintély- és törvénytisztelet, a tulajdonjog és a tulajdon szentsége. Gergely – Kiss 1976. 90.

5 Gergely – Kiss 1976. 159-170.

6 Szakáll Lászlóné: *A dunakeszi műhelytelep. Kézirat*, 1996. 58. (A továbbiakban Szakállné 1996.)

7 Gergely – Kiss 1976. 106-107.

8 Lányi a levente egyesület mellett elnöke volt a Magyarság Sportegyesületnek, a Magyarság Cserkészcsapatnak és a Magyarság Dal- és Önképző Egyesületnek is.

elemi iskola igazgatóját nevezte ki leventeoktatónak.⁹ Ez jó döntésnek bizonyult, mert Körmeny világháborút megjárt tartalékos tisztként megfelelő katonai tapasztalattal rendelkezett, ugyanakkor kellő pedagógiai érzékkel bánt a rábízott fiatalokkal, ellenében sok leszerelt tisztból lett leventeoktatóval, akik gyakran értelmetlenül keményen és szigorúan fogták a leventéket.

Körmeny vezetésével az egyesület megalakulása után szinte azonnal megindultak a leventefoglalkozások. 1927. február 1-én a leventék műsoros táncestélyt rendeztek, hogy a bevételből sportszereket vásárolhassanak. Egy évvel később, 1928. február 14-én egy újabb táncestélyen ugyanilyen céllal adták elő Walter Ernő *Trianon* című háromfelvonásos drámáját. A sportszerek vásárlását az Államvasutak igazgatósága és a főműhelyfőnökség is támogatta.¹⁰ Az eszközhiány miatt a kezdeti időszakban az atlétikára helyezték a hangsúlyt. 1927. június 16-án vettek részt az első versenyen Sződön, ahol nyolcvan szabadgyakorlatot mutattak be, és magasugrásban (1,54 m), súlylökésben (8,95 m), 100 méteres síkfutásban (13 mp) a Magyarság leventéi bizonyultak a legjobbnak.¹¹ Ettől kezdve ott látjuk őket a körzetversenyeken, a járási leventeversenyeken és a MÁV által rendezett leventeversenyeken, futóversenyeken.¹² A felkészülést nagyban megkönnyítette, hogy elkészült a Magyarság Sportegyesület sportpályája, és innentől ez lett a leventefoglalkozások fő helyszíne. 1928. június 10-én már ezen a pályáján rendezték meg a váci járás dunakeszi körzetének leventeversenyét.¹³ Az egyesület látványos fejlődését mutatják az 1928. szeptember 30-án megrendezett harmadik országos MÁV leventeversenyen elért eredmények, ahol a dunakesziek kardvívó gyakorlatot, majd a többi egyesülettel közös szabadgyakorlatot mutattak be, 1500 méteres síkfutásban megszerezték az első, második és harmadik helyezést, Szilágyi Mihály pedig 155 cm-es magasugrásával a MÁV leventék országos bajnoka lett. A verseny után Lányi Ferenc és Körmeny Lajos írásbeli elismerést kapott.¹⁴

A leventeversenyeken és bemutatókon közkedveltek voltak a látványos szabadgyakorlatok. A már korábban említetteken kívül a Magyarság leventéi rendgyakorlatokat mutattak be 1927. június 26-án Veresegyházán a járási leventeversenyen és 1927. szeptember 11-én a MÁV országos leventeünnepélyén. 1929. szeptember 29-én a negyedik MÁV országos leventeversenyen zászlógyakorlatokkal léptek föl, és egy öt méternél magasabb gúlat alkottak.¹⁵ 1930 után hasonló szabadgyakorlatokról nem találunk adatot, aminek oka a Magyarság Levente egyesület létszámának folyamatos csökkenése lehetett. A gazdasági világválság éve alatt az üzem termelése jelentősen visszaesett, az elbocsátások elkerülése érdekében bevezették a csökkentett

Műhelytelepi leventék szabadgyakorlata

munkaidőt, nem vettek fel új, fiatal alkalmazottakat, és a kezdetől tervezett tanoncoképzést is csak jóval később, 1941-ben indították meg.¹⁶ 1931-ben a levente egyesület létszáma annyira lecsökkent, hogy atlétikai csapatversenyeken és felvonulásokon nem tudtak részt venni. 1935-ben 25 leventével kezdték meg a foglalkozásokat, 1936-ban a létszám 18-ra apadt, és ezért az országos vasutas leventeversenyen nem szerepelhettek, viszont ebben az évben részt vett a berlini olimpián a Magyarság hajdani leventéje, Palotás (Plementán) József. 1937-ben már csak 14 levente maradt, ami létszám szempontjából az egyesület történetének mélypontja.¹⁷ Ezekben az években az atlétika helyett sokkal inkább a céllövészetre helyezték a hangsúlyt, 1930-tól minden évben elindultak az alagi járási céllövő versenyen és az országos vasutas céllövő versenyen.¹⁸ 1933-ban elkészült a három-lőállásos új lőpálya, ami alkalmas volt 50 és 100 méter távolságra való céllövésre. A lövészek fedett lőállásból sötétben, reflektorvilágítás mellett lőhettek, így a céllövészet a téli hónapokban sem szünetelt. A rendes tagság mellett a már leszerelt öregleventék is szívesen visszajártak lőni, részt vettek az egyesület életében, és rendszeresen tartottak kedélyes légkörű házi versenyeket.¹⁹ A folyamatos gyakorlás eredményeként 1933 júliusában az alagi céllövőversenyen a Magyarság leventéi csapatban második, egyéniben pedig második, negyedik és hetedik helyezést értek el, az 1933. évi országos céllövőversenyen pedig Török Sándor egyéni díjat nyert. 1934 júniusában a Magyarság lőpályáján rendezték meg a váci járás levente céllövőversenyét, ahol csapatban második, egyéniben pedig második és negyedik helyezést sikerült elérni.²⁰

A csekély létszám dacára a Magyarság Sportegyesület birkózó szakosztályának leventeköteles sportolói szintén elindultak pár megmértetésen. 1936. szeptember 20-án Simon János, Antal János, Illés Károly, Havas Imre, Füzessy József és Neumann Ödön részt vett a szigetvári levente egyesület által rendezett birkózóversenyen, ahol Antal és Füzessy a harmadik díjat hozták haza. 1937. március 21-én Rákospalotán, április 7-én pedig Szentesen birkóztak a műhelytelepi leventék.²¹

9 A Magyar Királyi Államvasutak Dunakeszi Főműhelyének története. kézirat, é.n. (terminus ante quem: 1944). Révész István Helytörténeti Gyűjtemény Műhelytelep szekció 158. 282. (A továbbiakban MKÁDF története); Körmeny Lajosról részletesen lásd Szakáll Lászlóné: Körmeny iskolaigazgató. in. *Dunakeszi Helytörténeti Szemle*. 2012. 2. sz. 2-3.

10 MKÁDF története 282-283. Hasonló rendezvényekkel próbált pénzhez jutni az 1926 szeptemberében alakult Magyarság Sportegyesület is.

11 MKÁDF története 282.

12 Pl. 1927. jún. 26-án, a Veresegyházán megrendezett járási leventeversenyen távolugrásban, magasugrásban (1. díj), 100 méteres síkfutásban (3. helyezés) és 1000 méteres kötélfutásban (3. díj) indultak, és rendgyakorlatot mutattak be. Részt vettek a gödöllői járás leventéi által rendezett mezei futóversenyen 1929. apr. 7-én, a MÁV sportegyesületek ligája által Budapesten rendezett mezei futóversenyen 1929. apr. 14-én, a váci járás leventéinek a Magyarság pályáján megrendezett atlétikai versenyén 1929. máj. 26-án. u.o. 282, 284.

13 Hét község csapata mutatott be közös szabadgyakorlatot, fellépett a Magyarság dalárdája is. A díjakat Lányi Ferencné adta át. u.o. 283.

14 u.o. 284.

15 u.o. 282, 285.

16 A Máo tanonciskolák. in. *Magyar Vasutasok Albuma*. főszerk. Rákosi Jenő. Budapest, 1927. 153.; MKÁDF története 194.

17 MKÁDF története 286-287.

18 Az alagi járási céllövő versenyen 1930. szeptember 5-én Iglódi (Ivics) Antal 552 ponttal ezüstérmét nyert, és 25 pengő jutalmat kapott. Részvétel az első országos vasutas céllövő versenyen 1930. október 26-án. Alagi járási céllövő vasutas 1931. június 20. Csapatban 2. helyezés. 4. és 9. egyéni díj. Miskolci országos vasutas céllövő verseny 1931. július 26. Alagi céllövőverseny, 3. egyéni díj, 1932. július 10. Debreceni országos vasutas céllövőverseny 1932. július 24. u.o. 285. 286.

19 u.o. 286.

20 1934. június 16-án részt vettek az országos vasutas céllövő versenyen, 1934. november 4-én az alagi járási céllövőversenyen is (csapatban 2. egyéniben 2. 4. és 9. helyezés), 1937. október 3-án az országos vasutas céllövőversenyen. u.o. 286-288.

21 u.o. 287-288.

Az 1938-as esztendőktől kezdve érezhető változások történtek a Magyarság Levente Egyesület életében. A győri program meghirdetése, majd a fokozatosan kibontakozó háborús konjunktúra hatására a féműhely egyre több megrendelést kapott, és a munkáslétszámemelkedése a levente egyesület létszámnövekedését is magával hozta. 1938-ban 41, a rákövetkező évben 51, 1940 novemberében pedig már 85 főnyi harmadik korcsoportba tartozó leventének kezdődtek meg a leventeoktatások. Az 1941/1942-es tanévben az egyesület létszáma 104-re, az 1942/1943-as tanévben pedig 126-ra duzzadt.²² 1941-ben a lőpályát ki is bővítették 12 lőállásosra.²³ Közben az új honvédelmi törvény is érezte a hatását, egyre szigorúbb követelményeket támasztottak a leventeoktatókkal szemben. A korszerű katonai nevelés elsajátítása érdekében 1939-ben Körmendy Lajos Tápiószőlőben leventeoktatói továbbképző tanfolyamon vett részt, 1940 novemberében pedig a váci járási katonai parancsnokság Szirma Károly MÁV intézőt és Kiss Zoltán MÁV tisztet nevezte ki Körmendy mellé segédoktatóknak.²⁴

A korábbi kitarító gyakorlásnak és a létszám fokozatos növekedésének köszönhetően az 1939-es év kiugró sikereket eredményezett. Az október 15-én Budapesten megrendezett országos vasutas céllövőversenyen Módos Ferenc 267 ponttal második helyezést ért el, június 18-án pedig a fóti járási levente rajversenyen legjobb lövészként elnyerte a járás ezüstserleg vándordíját. Ugyanezen a megmérettetésen Tóth István súlydobásban 11,95 méterrel első díjat nyert, Szócs József pedig 160 centiméteres magasugrásával második lett. A fóti versenyen a Magyarság leventéi a dunakeszi községi leventékkel közös rajban vettek részt. Az így összeállított csapat a katonai rendgyakorlatokban olyan jó munkát végzett, hogy a dunakeszi leventék megkapták, és a háború végéig meg is tartották a váci járás legjobb leventecsapata címet.²⁵ Ez azért is figyelemre méltó, mert pl. 1940-ben a Magyarság 85 leventéjéből 50 nem helyben lakott, hanem Monorról, Üllőről, Vecsésről, Pilisről, Nagymarosról, Párkányánáról járt be dolgozni. Ők a rendszeres foglalkozási időn kívül nem tudtak részt venni a lövész vagy az atlétikai edzéseken. A Dunakeszin lakó leventék viszont nagy számban bekapcsolódtak a Magyarság Sportegyesület tevékenységébe, ők alkották pl. a labdarúgó csapat zömét, de ott voltak a Magyarság Dal- és Önképző Egyesületben is, részt vettek a műkedvelő előadásokon, énekeltek a dalárdában.²⁶ 1936-ban a műhelytelepi Cserkész Fúvószenekart a felnövő zenészek Levente Fúvószenekarrá alakították át, és Pozsgai Antal vezetésével a háború végéig számos rendezvényen felléptek.²⁷ Minden évben megtartották a leventeegyesület díszközgyűlését, ami előtt a tagság mindig misén illetve református istentiszteleten vett részt. A díszközgyűlésen rendszerint Lányi féműhelyfőnök elnökölt, megjelent Varga István alezredes, járási testnevelési felügyelő, az egyesület tisztikara²⁸ és

22 u.o. 288. 290. 291. 292.

23 Szakállné 1996. 47.

24 MKÁDF története 289-290.

25 u.o. 289.

26 u.o. 291.

27 Szakállné 1996. 58. A zenekar neve 1945-től Magyarság Fúvószenekar, 1948-tól MÁV Fúvószenekar volt.

28 A Magyarság Levente Egyesület tisztikara: Elnök: Lányi Ferenc (1926-1944); alelnök: Szirmai Zoltán (1926-1935), Dr. Gémesi Sándor (1936-1938), Kerényi Béla (1939-1943); pénztáros: Nürnberg Miklós (1926-1932), Rehák László (1933-1934), Rétháti László (1935-1941), Fáth Győző (1942), Perlaky Gyula (1943-1944); számvizsgálók: vitéz Gérecz Ödön, Erdélyi Győző (1926-1936), Gordon János, Erdélyi Győző (1937-1942); ellenőr: Szemlér Ferenc (1926-1944); jegyző és könyvtáros: Somlai Károly, Szilágyi M. (1926-1929), Németh István, Iglóci Antal (1930-1932), András Gyula, Török Sándor (1933-1935), Szécsi Lajos, Harmat? I. (1936-1938), Szécsi Lajos, Módos Ferenc (1939-1940), Pataki Alajos, Bartos Péter (1941), Pataki Alajos, Jánosfi (1942-1944). MKÁDF története 294-295.

A műhelytelepi leventék fúvószenekara (1939)

150-200 főnyi közönség. A beszédek, hazafias énekszámok és irreudenta szavalatok után a leszerelő leventék átvették a díszes emléklapjukat.²⁹ A levente-kiképzési évet szintén ünnepélyes istentisztelettel kezdték és fejezték be. Kötelezően megemlékeztek október 6-án az aradi vértanúkról, megünnepelték március 15-ét, augusztus 20-át, a kormányzó születés- (június 18) és névnapját (december 6). Minden év májusában leventenapot tartottak, és május utolsó vasárnapján, a hősök napján zárt rendben kivonultak a dunakeszi első világháborús emlékműhöz.

Mint korábban említettem, 1939-től meg volt az elvi lehetőség a leánylevente egyesületek felállítására. 1942. március 14-én a Magyarság kultúrház dísztermében a leventék előadták Boldog Lajos *Ünnepi látomás* című színdarabját és egy magyar táncot, amit Kurucz Ferenc, a Magyarság hajdani leventéje tanított be. Egy adat szerint ekkor működtek először együtt a „Dunakeszi féműhelyi leventeleányokkal”,³⁰ ami azt bizonyítja, hogy legkésőbb 1942 márciusáig megszervezték az önkéntes leánylevente csapatot. 1942. május 30-án, hősök napján már ezek a leventelányok is részt vettek a műhelytelepi MÁV elemi iskola udvarán felállított levente-országzászló avatásán.³¹

Az 1942 március 14-i előadáson fellépő leventék és leventelányok

1941 után a háború a dunakeszi leventék környezetében is mind jobban érezte a hatását, a magyarországi vasúti műhelyek a szövetséges légitámadások kiemelt célpontjaivá váltak.³²

29 u.o. 284-285.

30 u.o. 292.

31 u.o. 292.

32 Dunakeszi kivételével az összes MÁV műhely légitámadás érte. A dunakeszi féműhely az 1944. decemberi harcok során szenvedett sérüléseket. Kelemen Irén – Papp István – Pénez Zoltánné – Povázsai Sándor – Tóth Istvánné: *Dunakeszi Krónika 1255-1975*. Dunakeszi, 1975. 24-25. (A továbbiakban *Dunakeszi Krónika*)

1942-ben Kurucz Ferenc vezetésével nagyszabású magyar táncbemutatóval készültek az országos vasutas leveveversenyre, amit azonban a sűrű légitámadások és az elsötétítés miatt nem tudtak megrendezni.³³ Gyakorivá váltak a behívások, és a leventelányok megszervezése ekkor már főleg azt szolgálta, hogy a hiányzó férfiakat helyettesítsék a légoltalomban vagy a vöröskeresztes szolgálatban.³⁴ A német megszállás után egyre drámaibbá vált a helyzet. A 18. életévüket betöltött leventéket hadkötelessé nyilvánították és sokukat bevonlatták. 1944. szeptember 1-én elrendelték az 1927-29, majd szeptember 4-én már az 1930-32 között születettek katonai összeírását, kiemelve, hogy az érintett fiatalok hadkötelesnek minősülnek. A kiugrási kísérletet követő nyilas hatalomátvétel után 1944. november 17-én elrendelték a totális mozgósítást, beleértve a 14 évnél idősebb leventéket is.³⁵ Őket Dunakeszin a helyi nyilasok szedték össze december elején³⁶ lényegében az utolsó pillanatban, hiszen a szovjet csapatok december nyolcadikán elfoglalták a Révdűlőt, és a főműhely területére is behatoltak.³⁷ A Vasút út és a Martinovics utca sarkán lévő Bürger kocsmá elé (a mai Március 15. park) összerelt levente-gyerekeket a nyilasok először a Megyeri csárdához vitték, majd Budára, a BAH csomópontnál lévő laktanyába.³⁸ Innen az egyik éjszaka gyalogmenetben vonultak nyilas kíséret mellett a Horthy Miklós (későbbi nevén Petőfi) hídon át a józsefvárosi pályaudvarra, ahol személyvonatra szállították őket, és megindultak nyugat felé. Az ellátásukról nem gondoskodtak. Hegyeshalomba érkezve a leventéket átszállították marhavagonokba, és a határon átadták őket a németeknek, akik kenyeret és pokrócokat osztottak ki nekik, majd rájuk zárták a marhavagonokat. Innentől a dunakeszi gyerekekkel nem volt magyar felnőtt, a németek mellett nem volt legalább egy magyar összekötő, aki tolmácsolhatott volna, törődött volna velük, egy fiú sem tudta, hogy hová tartanak. Egy hetes, hosszú állásokkal megszakított vonatút után érkeztek meg összefagyva a Szudétavidéken lévő, akkor Németországhoz tartozó Egerbe (cseh nevén Cheb), egy hatalmas gyűjtőtáborba.³⁹ Eger volt a kihurcolt magyar fiatalok elosztó központja. A tábor a repülőterületen kb. 120 darab, egyenként 100-120 fő befogadására alkalmas fabarakkból állt. Az 1945 februárjában Egerben járt Kovács Mihály piarista paptanár beszámolója szerint a táborban a lakóbarakkokon kívül volt parancsnoksági épület, konyha és fürdő is. Az eredetileg jól felszerelt komplexum ekkorra már a teljes elhanyagoltság állapotát mutatta.⁴⁰ A még együtt lévő, és saját ruhájukat viselő dunakeszi

gyerekeket kivezényelték a repülőterre havat lapátolni, és bunkert építeni. Amikor azok a munka ellen tiltakozni kezdtek, tizedeléssel fenyegették meg őket. Az egeri táborban töltött szenteste mindannyiukat megviselte, sok fiú sírt, és az anyját hívta. A Dunakeszi Banktelepen lakó, 16 éves Sándorfi József levente aznap éjjel álmában az édesanyját vérbe fagyva látta. Hamarosan rávette a bátyját és egy Gajdóczi nevű dunakeszi barátját, hogy szökjenek meg. Sikertől is kilógniuk a városba, ahol reggel kenyeret loptak, az állomáson megváltották a jegyeket. A vonaton azonban a német tábori csendőrök mindenkit igazoltattak, a három leventét visszavitték a táborba, ahol agyba-főbe verték őket, majd mindhárom gyengélkedőre kerültek.⁴¹ Egerben csak erőszakkal tudtak gátat szabni a szökéseknek. Egy társaságot a harmadik sikertelen szökés után azzal fenyegettek meg, hogy agyonlövik a szüleiket, ez vissza is tartotta őket a negyedik szökéstől. Elterjedt a táborban, hogy egy Zala megyei faluban egy hazaszökött leventét kivégeztek, amit sokan készpénznek vettek.⁴² Hamarosan lekerült a leventékről a civil ruha, a Luftwaffe légvédelmi egyenruháját kellett felvenniük, fényképes zsoldkönyvet kaptak, és freiwillige SS-Zöglingsként, tehát az SS önkéntes növendékeként karterektették őket.⁴³ Az átöltözés utáni hónapokban légvédelmi tüzérségítő (Flakhelfer) kiképzést kaptak, és a háború utolsó időszakában be is vetették őket a szövetséges repülőgépek ellen. Többen elesetek és megsebesültek. Sándorfi József 1945. április 25-én egy amerikai légitámadás során lövést kapott a lábába, amit hamarosan amputálni kellett. A testvérenek a fejét érte a nehézgéppuska lövedék, és Gajdóczi nevű bajtársuk is megsebesült. Mindhárom a wasserburgi kórházban estek hadifogságba.⁴⁴ Azoknak a leventéknek, akik megérték a háború végét, a fogolytáborokban folytatódta a megpróbáltatásai.

1945-ben az Ideiglenes Kormány 529/1945. számú miniszterelnöki rendeletében fasiszta szervezetnek nyilvánította, és feloszlatta a leventeintézményt. A leventeegyesületek vagyonát elkobozták, több korábbi leventevezetőnek igazoló bizottság előtt kellett tisztázni magát, a magasabb rangúakra népbírósi tárgyalás várt.⁴⁵ A hajdani leventéknek egyre kevésbé volt ildomos beszélni németországi szenvedéseikről, vagy akár a békeidőben megélt jó vagy kellemetlen leventeélményeikről. A téma az általános felejtés vagy a torz emlékezet áldozatául esett, és máig nem született olyan átfogó mű, ami a korszak külföldi (főként lengyel, bolgár, német, olasz) ifjúsági szervezeteivel összehasonlítva részletesen és elfogulatlanul feltárta volna a leventeintézmény pontos jellegét és fejlődéstörténetét.

33 MKÁDF története 292.

34 Gergely – Kiss 1976. 219.

35 Dr. Bodó László: *Leventék*. 1995. <http://mek.oszk.hu/09000/09018/09018.htm> (A továbbiakban Bodó 1995)

36 Szakállné interjúja Sándorfi Józseffel (72 éves) 2000. június. Révész István Helytörténeti Gyűjtemény. (A továbbiakban Szakállné interjú)

37 Ekkor a front megmerevedett, és Dunakeszi területén a harcok csak december 28-án szűntek meg. *Dunakeszi Krónika* 24-25.

38 Minden bizonnyal a Budaörsi úti Petőfi laktanyáról van szó.

39 Szakállné interjú. A nyugat-csehországi város német nevét égernek kell ejteni, és nem összetévesztendő a hevesi megyeszékhellyel!

40 Kovács Mihály: *Negyvenézer magyar levente káltváriája*. Budapest, 1993. 13. (A továbbiakban Kovács 1993.)

41 Szakállné interjú

42 Kovács 1993. 14.

43 Ez ellen sokan tiltakoztak, de közölték velük, hogy őket mint hadköteles újoncokat vették át a magyar hatóságoktól. Nem német állampolgárként, nem sorozhatják őket a reguláris hadseregbe, csak a külföldieknek (is) fenntartott Waffen SS-be. Mivel ebbe a szervezetbe csak önkénteseket lehetett felvenni, ezért a leventék is önkénteseknek számítottak. Bodó 1995. ; Kovács 1993. 14.

44 Szakállné interjú

45 Gergely – Kiss 1976. 275-279.

